

WHO Eurooppa

STANDARDIT TERVEYDEN EDISTÄMISEKSI SAIRAALOISSA

Avainsanat

TERVEYDEN EDISTÄMINEN standardit
SAIRAALAT trendit
STRATEGINEN SUUNNITTELU
EUROOPPA

Tämä dokumentin on laatinut kaksi vuotta sitten perustettu kansainvälinen työryhmä yhteistyössä kansainvälisten laatujärjestöjen ja terveyttä edistävien sairaaloiden kansainvälisen verkoston kanssa.

Verkkosivumme: www.euro.who.int/healthpromohosp.

Lisätietoja:

WHO European Office for Integrated Health Care Services

Marc Aureli 22-36, 08006 Barcelona, Spain

Puh: + 34 93 241 82 70

Fax: 34 93 241 82 71

Sähköposti: who@es.euro.who.int

Verkkosivut: www.euro.who.int/ihb

WHO:n paikallistoimiston julkaisuja koskevat tiedustelut

* Sähköpostitse publicationrequests@euro.who.int (kopiot julkaisuista)
permissions@euro.who.int (käyttöä koskevat luvat)
pubrights@euro.who.int (kääntämistä koskevat luvat)

* Postitse
Publications
WHO Regional Office for Europe
Scherfigsveg 8
DK-2100 Copenhagen, Denmark

© Maailman terveysjärjestö WHO 2004

Kaikki oikeudet pidätetään. Julkaisujen tai niiden osien käyttöä tai kääntämistä koskevat pyynnöt osoitetaan Maailman terveysjärjestön Euroopan aluetoimistolle.

Tähän julkaisuun sisältyvät nimet ja materiaali eivät merkitse minkäänlaista WHO:n kannanottoa valtioiden, hallintoalueiden, kaupunkien tai alueiden, tai niiden viranomaisten lailliseen asemaan tai niiden rajojen tai raja-alueiden määrittelyyn. Otsikko 'maa tai alue' taulukoissa kattaa maat, hallintoalueet, kaupungit ja alueet. Katkoviivat edustavat likimääräisiä rajoja, joista ei ehkä ole vielä yhteistä sopimusta.

Tiettyjen yritysten tai valmistajien tuotteiden mainitseminen ei merkitse sitä, että Maailman terveysjärjestö tukisi tai suosittelisi niitä vastaavien, mainitsematta jääneiden yritysten tai tuotteiden sijasta. Suojatut tuotteet on kirjoitettu suurella alkukirjaimella, paitsi jos kyseessä on virhe tai tahaton poisto.

Maailman terveysjärjestö ei takaa, että tämän julkaisun sisältämät tiedot ovat täydelliset ja oikeat, eikä vastaa mahdollisista tietojen soveltamisesta johtuvista vahingoista. Kirjoittajien tai toimittajien kannanotot eivät välttämättä edusta Maailman terveysjärjestön virallista kantaa.

Kiitokset

Standardeja terveyden edistämiseksi sairaaloissa ei olisi saatu aikaan ilman kirjoittajien ja työhön osallistujien vahvaa sitoutumista heidän suostuessaan laatimaan useita luonnoksia päätavoitteen saavuttamiseksi. Erityiskiitokset kuuluvat standardeja työstäneen ryhmän keskeisille jäsenille, kaikille terveyttä edistävien sairaaloiden kansallisille ja alueellisille koordinaattoreille sekä terveyden edistämisen ja standardisoinnin asiantuntijoille. Täydellinen lista työhön osallistuneista on nähtävissä osoitteessa <http://www.euro.who.int/healthpromohosp>.

Sisältö

	Sivu
Eurooppalainen strategia terveyden edistämiseksi sairaaloissa	5
Terveyden edistämisen määritelmä	5
Tarve standardisoida terveyden edistäminen sairaaloissa	6
Standardien muoto ja soveltaminen	7
Jatkotoimet	7
Standardit terveyden edistämiseksi sairaaloissa	8
Standardi 1: Virallinen toimintasuunnitelma	8
Standardi 2: Potilaan tilanteen arviointi	8
Standardi 3: Potilaan informointi ja interventiot	9
Standardi 4: Terveellisen työympäristön turvaaminen	10
Standardi 5: Jatkuvuus ja yhteistyö	10

STANDARDIT TERVEYDEN EDISTÄMISEKSI SAIRAALOISSA

Johdanto

Eurooppalainen strategia terveyden edistämiseksi sairaaloissa

Euroopan aluetoimiston strategia eri maiden kanssa tehtävässä työssä, ”Palveluiden ja tarpeiden yhteensovittaminen”¹ korostaa, kuinka tärkeitä on analysoida kyseessä olevan maan tarpeet ja pyrkimykset, sekä arvioida maan oma kapasiteetti ja toimeenpanomahdollisuudet. Tämän strategian mukaisesti ja terveyttä edistävien sairaaloiden verkoston pyynnöstä, asiantuntijat 25 eri maasta ovat olleet mukana suunnittelemassa terveyden edistämisen standardeja sairaaloihin.

Maailman terveysjärjestö on perustanut terveyttä edistävien sairaaloiden verkoston tarkoituksenaan kannustaa terveydenhuollon organisaatioita sisällyttämään terveyden edistämisen ja koulutuksen sekä sairauksien ehkäisyn ja kuntoutuspalvelut parantavaan hoitoon. Moniin toimiin on jo ryhdytty ja yli 700 sairaalaa 25:ssä Euroopan maassa on liittynyt verkostoon².

Terveyttä edistävät sairaalat ovat sitoutuneet sisällyttämään terveyden edistämisen päivittäiseen toimintaansa, t.s. ilmoittautumalla savuttomaksi sairaalaksi, ja noudattamaan Wienin suosituksia, joilla halutaan edistää eräitä strategisia ja eettisiä suuntauksia, kuten potilaiden osallistumisen edistämistä, moniammatillista yhteistyötä, potilaiden oikeuksien vaalimista ja terveellisen ympäristön kehittämistä sairaalan alueella³. Toistaiseksi ei kuitenkaan ole käytettävissä mittaria tai standardeja, joilla sairaaloiden terveydenedistämistoimia voisi järjestelmällisesti arvioida, seurata ja kehittää.

Lisätietoja projektistä Euroopan WHO:n verkkosivuilta (www.euro.who.int/healthpromohosp).

Terveyden edistämisen määritelmä

Terveyden edistäminen on määritelty seuraavasti: ”*prosessi, joka pyrkii lisäämään ihmisten kykyä hallita ja parantaa omaa terveydentilaansa*” (Ottawan terveydenedistämisen asiakirja⁴), ja tässä yhteydessä siihen kuuluvat terveystieteet, sairauksien ehkäisy ja kuntoutuspalvelut. Lisäksi siihen ymmärretään kuuluvaksi terveyden edistäminen voimaannuttamalla potilaat, perheenjäsenet ja työntekijät kasvattamaan terveyteen liittyvää fyysistä, henkistä ja sosiaalista hyvinvointiaan.

Sairaaloilla on tärkeä merkitys terveyden edistämässä, sairauksien ehkäisemisessä ja kuntoutuspalveluiden tuottamisessa. Osittain tällainen toiminta onkin ollut olennainen osa sairaaloissa tehtyä työtä. Elintasosairauksien ja kroonisten sairauksien jatkuva lisääntyminen vaatii kuitenkin toiminnan laajentamista ja esimerkiksi järjestelmällistä terapeutista koulutusta, tehokkaita viestintästrategioita potilaiden aktivoimiseksi kroonisten sairauksien hoidossa sekä motivoivaa ohjausta.

Terveydenhuoltojärjestelmään kohdistuvat odotukset muuttuvat, kasvava joukko kroonisesti sairaita potilaita tarvitsee jatkuvaa tukea ja sairaaloiden henkilökunta altistuu usein fyysiselle ja emotionaalaiselle stressille, mikä pakottaa sairaalat korostamaan terveyden edistämistä yhtenä potilaille ja henkilökunnalle tarjottavista peruspalveluista.

Sairaalat eivät vaikuta terveyteen vain tarjoamalla korkealaatuista ehkäisevää, hoitavaa ja kuntouttavaa palvelua, vaan myös vaikuttamalla paikalliseen ympäristöön.

Tarve standardisoida terveyden edistäminen sairaaloissa

Yleisin tapa hoitaa laadunhallintaa sairaaloissa on palveluja koskevien standardien määrittäminen. Terveyden edistäminen on keskeinen laatutekijä väestön terveyden ja elämänlaadun kohentamisessa. Katsaus terveydenhuollon olemassa oleviin laatustandardeihin terveyden edistämistoimien kannalta antoi kuitenkin laihan tuloksen⁵. Terveyden edistämistä koskevat standardit ovat välttämättömiä sairaaloissa palvelujen laadun varmistamiseksi tällä alueella.

Myöskään korvausjärjestelmät eivät tue terveyden edistämisen järjestelmällistä sisällyttämistä sairaalan toimintaan. Jotta potilaat ja järjestelmä hyötyisivät pitkäaikaisesti, terveydenedistämistoimia tulisi helpottaa kansallisen ja alueellisen terveystalouden avulla. Standardit helpottavat sekä terveyden edistämistoimintaa että laatutyötä tukevaa arviointia ja jatkuvaa seuranta.

Todettuaan terveyden edistämisen standardit tarpeellisiksi sairaaloissa, WHO perusti työryhmän yhdeksännessä kansainvälisessä terveyttä edistävien sairaaloiden konferenssissa Kööpenhaminassa toukokuussa 2001. Sitten useat työryhmät ja verkostot ovat työstäneet standardeja.

Työn seurauksena on kehitelty kaikkiin sairaaloihin sovellettavissa olevat viisi ydinstandardia, jotka noudattavat kansainvälisen terveydenhuollon laatujärjestön⁶ luoman ALPHA-ohjelman kansainvälisiä vaatimuksia. Prosessiin sisältyi kriittinen kirjallisuuskatsaus, standardien määrittely ja tarkistus, pilottitutkimus ja tarvittavien muutosten tekeminen. Siihen osallistui useita eri alojen tutkijoita, terveyden edistämisen asiantuntijoita ja terveydenhuolto-organisaatioiden johtajia WHO:n Euroopan alueelta sekä kansainvälisen terveyttä edistävien sairaaloiden verkoston jäseniä.

Standardien muoto ja soveltaminen

Tässä asiakirjassa esitellyt standardit ovat syntyneet useiden työpajojen ja konsultaatioiden tuloksena. Niitä on testattu 36:ssa sairaalassa yhdeksässä Euroopan maassa, joissa ne on todettu relevanteiksi ja käytäntöön soveltuviksi. Pilottitutkimuksesta saadun palautteen perusteella alastandardeja ja mitattavissa olevia elementtejä on muutettu ja tarkennettu, ja standardien edistämistä ja jatkokehittämistä on suunniteltu.

Jokainen standardi koostuu seuraavista osioista: standardin muotoilu, tavoitteen kuvaus ja alastandardien määrittely. Standardit liittyvät potilaan hoitopolkuun ja määrittelevät terveyden edistämiseen liittyvät velvollisuudet ja toimet olennaiseksi osaksi kaikkia potilaalle tarjottavia sairaalapalveluja. Standardit ovat yleisluontoisia ja keskittyvät potilaisiin, henkilökuntaan ja organisaation johtamiseen. Lisäksi on kehitetty spesifiin sairauksiin liittyvät standardit niille potilasryhmille, joilla on todettu erityistarpeita. Standardeissa kuvatut laatuavoitteet kohdistuvat sekä ammatillisiin, organisatorisiin että potilaisiin liittyviin laatuksymyksiin.

- Standardissa 1 edellytetään, että sairaalalla on virallinen, kirjallinen terveyden edistämisen toimintasuunnitelma. Suunnitelmaa toteutetaan osana organisaation laadunhallintajärjestelmää, jonka tavoitteena on parantaa terveystuloksia. Suunnitelman kohderyhmänä ovat potilaat, omaiset ja sairaalan henkilökunta.
- Standardissa 2 kuvataan organisaation velvollisuutta varmistaa, että potilaan terveyden edistämisen, sairauksien ehkäisyn ja kuntoutuksen tarpeet tulevat arvioiduiksi.
- Standardissa 3 edellytetään, että potilaalle on hoitopolun eri vaiheissa annettava tietoa olennaisista sairautta tai terveydentilaa koskevista tekijöistä sekä sovellettava terveyden edistämisen auttamismenetelmiä.
- Standardi 4:n mukaan organisaation johdolla on vastuu siitä, että sairaalalla on edellytykset kehittyä terveellisenä työympäristönä.
- Standardi 5 koskee jatkuvuutta ja yhteistyötä, ja edellyttää suunnitelmaa muiden terveydenhuollon sektorien ja yhteistyötahojen kanssa tehtävästä yhteistyöstä.

Seuraavilla sivuilla esitetään standardit kokonaisuudessaan tavoitteineen ja alastandardeineen.

Jatkotoimet

Jotta standardien soveltaminen sairaaloiden terveyden edistämisen suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin helpottuisi käytännössä, mitattavia elementtejä ja indikaattoreita ollaan määrittelemässä ja itsearviointimittari on kehitteillä.

WHO:n tavoitteena ei ole Euroopan terveyttä edistävien sairaaloiden toiminnan ulkoinen arviointi. Sen sijaan sekä verkostoon kuuluvia että sen ulkopuolisia sairaaloita kannustetaan käyttämään itsearviointimittaria terveyden edistämispalvelujensa kehittämiseksi.

Standardit ovat julkisia, ja laatuorganisaatioita sekä akkreditoinnista vastaavia tahoja kannustetaan sisällyttämään terveyden edistämisen standardit jo olemassa oleviin standardikokoelmiinsa.

STANDARDIT TERVEYDEN EDISTÄMISEKSI SAIRAALOISSA

Virallinen toimintasuunnitelma

Standardi 1. Organisaatiolla on virallisesti hyväksytty terveyden edistämisen toimintasuunnitelma. Tätä suunnitelmaa toteutetaan osana organisaation laadunhallintajärjestelmää, jonka tavoitteena on terveystulosten parantaminen. Terveyden edistämissuunnitelma on tarkoitettu potilaille, heidän omaisilleen ja sairaalan henkilökunnalle.

Tavoite:

Tämän standardin tavoitteena on liittää organisaation terveyden edistämistoiminta olennaiseksi osaksi organisaation laadunhallintajärjestelmää.

Alastandardit:

1.1 Nimetään henkilöt, jotka vastaavat toimintasuunnitelman toteuttamisesta, arvioinnista ja säännöllisestä tarkistamisesta.

1.2 Varataan tarvittavat resurssit toimintasuunnitelman toimeenpanoa, arviointia ja säännöllistä tarkistamista varten.

1.3 Henkilökunta on tietoinen terveyden edistämisen toimintasuunnitelmasta ja siitä tiedottaminen kuuluu uuden henkilökunnan perehdytysohjelmaan.

1.4 Tarvittavien tietojen hankinta ja arviointi on mahdollista terveyden edistämistoiminnan laadun tarkkailemiseksi.

1.5 Henkilökunnalla on riittävä pätevyys terveyden edistämisessä ja lisäpätevöitymistä tuetaan tarvittaessa.

1.6 Terveyden edistämistoiminnassa on käytettävissä tarvittava infrastruktuuri, johon kuuluvat muun muassa resurssit, toimitilat ja laitteet.

Potilaan tilanteen arviointi

Standardi 2. Terveysalan ammattilaiset arvioivat järjestelmällisesti terveyden edistämisen tarpeita yhdessä potilaiden kanssa.

Tavoite:

Tämän standardin tavoitteena on tukea potilaan hoitoa, parantaa ennustetta ja edistää potilaan terveyttä ja hyvinvointia.

Alastandardit:

2.1 Kaikilla potilailla on käytettävissään keinot arvioida terveyden edistämistarpeitaan.

- 2.2 Eri potilasryhmien terveyden edistämisen erityistarpeet ovat selkeästi arvioitavissa.
- 2.3 Potilaan terveyden edistämisen tarpeet arvioidaan ensimmäisen sairaalakontaktin yhteydessä. Arviota tarkistetaan ja muutetaan potilaan kliinisen tilan muuttuessa tai potilaan pyynnöstä.
- 2.4 Terveyden edistämistarpeita arvioitaessa otetaan huomioon potilaan sosiaalinen ja kulttuurinen tausta.
- 2.5 Muiden yhteistyötahojen antamaa tietoa käytetään potilaan tarpeiden tunnistamisessa.

Potilaan informointi ja interventiot

Standardi 3. Potilaan hoitopolkujen kaikissa vaiheissa potilaalle annetaan tietoa hänen sairauttaan ja terveydentilaansa koskevista olennaisista tekijöistä. Terveyden edistämistoimet liitetään potilaalle tarjottavien palvelujen kokonaisuuteen.

Tavoite:

Tämän standardin tavoitteena on varmistaa, että potilas saa tietoa suunnitelluista toimista ja voimaantuu osallistumaan niihin aktiivisesti, sekä helpottaa terveyden edistämistoimien sisällyttämistä potilaan hoitopolkuun.

Alastandardit:

- 3.1 Potilaan terveyden edistämistarpeet arvioidaan ja häntä informoidaan niistä tekijöistä, jotka vaikuttavat hänen terveyteensä. Yhteistyössä potilaan kanssa sovitaan terveyden edistämiseen tähtävistä toimenpiteistä.
- 3.2 Potilaille annetaan selkeää, helposti ymmärrettävää ja asianmukaista tietoa heidän terveydentilastaan ja hoidostaan sekä tekijöistä, jotka vaikuttavat heidän terveyteensä.
- 3.3 Terveyden edistämistoimia tarjotaan kaikille potilaille järjestelmällisesti tarvekartoituksen perusteella.
- 3.4 Potilaalle annettava tieto ja terveyden edistämisen toimet kirjataan ja arvioidaan mukaan lukien tiedot siitä, onko odotetut tai suunnitellut tulokset saavutettu.
- 3.5 Kaikilla potilailla, henkilökunnalla ja vierailijoilla on mahdollisuus saada yleistietoa terveyteen vaikuttavista tekijöistä.

Terveellisen työympäristön turvaaminen

Standardi 4. Sairaalalla on edellytykset kehittyä terveellisenä työympäristönä.

Tavoite:

Tämän standardin tavoitteena on luoda terveellinen ja turvallinen työympäristö ja tukea henkilökuntaa terveyden edistämisessä.

Alastandardit:

4.1 Sairaalan henkilöstöstrategiaan sisältyy henkilökunnan terveyden edistämistaitojen kehittäminen ja koulutus.

4.2 Työntekijöillä on terveellinen ja turvallinen työympäristö sekä toimiva työterveyshuolto.

4.3 Henkilökunta osallistuu työympäristöään koskeviin päätöksiin.

4.4 Henkilökunnalla on käytettävissään keinot ylläpitää ja kehittää tietoisuuttaan terveysasioista.

Jatkuvuus ja yhteistyö

Standardi 5. Organisaation toimintasuunnitelmaan sisältyy jatkuva yhteistyö muiden terveydenhuollon yksiköiden ja muiden yhteistyötahojen kanssa.

Tavoite:

Tämän standardin tavoitteena on taata yhteistyö keskeisten palvelutuottajien kanssa ja luoda kumppanuussuhteita terveyden edistämistoiminnan sisällyttämiseksi potilaan kaikkiin hoitopolkuihin.

Alastandardit:

5.1 Terveyttä edistävät palvelut ovat johdonmukaisia muun palvelutuotannon ja terveyssuunnitelmien kanssa.

5.2 Tunnetaan paikalliset terveys- ja sosiaalialan palvelujen tuottajat, organisaatiot ja muut toimijat ja niiden kanssa tehdään yhteistyötä.

5.3 Huolehditaan potilaan hoidon ja terveyden edistämisen jatkuvuudesta myös potilaan sairaalasta kotiuttamisen jälkeen.

5.4 Potilaan hoitoon ja kuntoutukseen liittyvät asiakirjat ja potilastiedot lähetetään asianmukaisesti potilaan jatkohoidosta ja seurannasta vastaaville yhteistyötahoille.